

ERDŐSZETI LAPOK.

Második évfolyam.

III. füzet.

Márczius 1863.

Lónyay Gábor urnak az orsz. Magyar Gazdasági Egyesület f. é. jan. 5-kén tartott igazg. választmányi ülésében felolvasott előterjesztése,
a magyarországi erdők fentartása, a községi erdők feletti felügyelet, s a faültetések érdekében.

Egyesületünk a közelebb lefolyt években egész buzgalommal karolta fel az erdészetet, mely, mint gazdaságunk egyik legfontosabb ága, országunk legbecsesebb nemzeti kincse, elhanyagoltságában méltán megérdemli, sőt hangosan követeli a gazdasági egyesületek közreható munkásságát, közbenjárását, sőt — a mennyiben az ezek hatáságát túlhaladná — addig is, míg a törvényhozás felkarolhatja ezen országos ügyet, s szabályozó törvénnyel rendelkezhetik ez érdekében, a kormánynak a közigazgatás utjáni intézkedését.

A nm. m. kir. helytartó tanácsnak a lefolyt rövid két év alatt erdészetünk érdekében, egyesületünk elismerésével s köszönetteljes méltányolásával fogadott intézkedései, gazdaszatunk s az erdészet érdekeinek hazafiui buzgalommali felkarolását fényesen tanúsítja.

Ez buzditott engemet ezen előterjesztésre, melynek célja: tovább haladás, egyesületünk általi felterjesztése oly országos kívánatoknak a magyar kir. helytartó tanácshoz, melyeknek illő, hogy mi legyenünk tolmácsai.

Honunkban az erdők fenntartását országos érdekűnek tekintették törvényhozó eleink. Bizonyítja ezt az 1791-ki 57-ik, és 1807-ki 21-ik törvény.

Ujabb korban a futó homoknak faültetések általi megkötése sürgető szükségnek ismertetett, nemcsak azért, hogy ez által a használható jó föld a homok általi elboritástól megóvassék, de azért is, hogy a sok haszonvehetetlen homoktérekben erdők neveltetvén, idő multával ezek értékesekké, jövedelmezőkké váljanak. Az országgyűlés elibe felterjesztett javaslat azonban nem lőn törvényté.

A faültetés, főleg az alföldön, nemcsak klimatikus szempontból kívánatos, de a folyók szabályozásával, az álló vizek lecsapolása s kiszáritásával előre látható, az alföldi gazdaságot már is sújtoló gyakori szárazság növekedése, ennek mérséklése tekintetéből a halaszthatlan teendők közé soroztatott.

Az utóbbi években a magyarországi erdészet érdekében már is történt több lépés, melyek azt tanusítják, miként sokan érzik már nálunk is az erdészeti szaktudomány s a magyar erdészek hiányát.

Egyesületünk pályát nyitott, s jutalomdíjakat tűzött ki erdészeti szakmunkákra.

A nm. m. kir. helytartótanács, felismerve az e részbeni országos szükségét, addig is, míg erdészeket képző tanintézetek állíttatnának fel, álladalmi erdész-vizsgákat rendeztetett, egyesületünket részvételre s közreműködésre szólítván fel. Egyesületünk egész készséggel igyekezett e kormányi felhívásnak s ideiglenes intézkedéseknek megfelelni.

Van honunkban erdészek egyesülete is, mely évenként gyűléseket tart az ország különböző vidékein.

Mult évben magyar erdészeti lap is keletkezett, mely azonban, úgy látszik, a magyar gazdaközönség részvétét nem volt képes eddigelé megnyerni.

Végre meg kell még említenem az osztrák erdőtörvényt, mely néhány év előtt országunkban is kihirdettetett s foganatba vétetni szándékoltatott, de nagyrészt papíron maradt.

Rövid kivonatban elősorolám mind azt, a mi erdészetünk érdekében törvényhozásilag, közigazgatási és egyesületi uton történt.

A magyarországi erdők s faültetésekről keveset tudunk. Ezekről statisztikai adatokra volna szükségünk, melyek beszerzése, összegyűjtése nem kis feladat! *) Legtöbb adatokat a nm. m. kir. helytartó tanácsnak volna módjában beszerezni. Az erdők termennyisége a cadastralis felmérések s bemondásokból, a bevégzett urbéri rendbeszedési és tagosítási perekből volna a legbiztosabban kitudható: de ezekből csak a felmért s kiosztott erdők termennyisége, osztályozása levén ki-
puhatolható, ezek jelen állapotára s kezelésére nem nyújtanak tudomást, főleg azért nem, mivel azóta ezen erdőkből sok rész elpusztult és ki-
irtatott, s mint szántóföld, vagy mint kaszáló és legelő használtatik. Országos egyesületünknek is módjában volna némi adatokat érdeink s faültetéseinkről beszerezni. Ezeknek összegyűjtésére s beküldésére a megyei s vidéki gazdasági egyesületek volnának felhivandók. Ezeknek készségétől s honfiai munkásságától várandó a kívánt eredmény. Cél-
szerűnek vélem továbbá az erdészgazdák egyesületét is megkeresni: közölné az orsz. gazdasági egyesülettel az ország különböző vidékein tartott gyűlései alkalmával szerzett tapasztalatainak eredményét, mely közlés erdészetünk jelen állapotára nagy részt, az erdész egyesület által meglátogatott vidékekről legalább, érdekes világot derítene s használható adatokat szolgáltatna. **)

Az erdők fentartására hozott, fent idézett törvényeink ki nem elégítők többé; ámbár a ki a mult 1848-dik előtti korból az erdők

6 *

*) Bátorkodunk e részben e lapok 1862-ki folyamának XII-dik füzetében közzétett „Országos erdőszerzeti statisztikánk ügyében“ című cikkre az illetők és nevezetesen az ország. Magy. Gazd. Egyesület figyelmét felkérni. Szerk.

**) Ez utóbbi adatok az erdőszerzet „Mittheilungen des ungarischen Forstvereins“ című 1852—1862-ki folyóiratának füzeteiben mind föllelhetők. — Külömben e részt az „Erdőszerzeti Lapok“ tavali folyamának következő cikkeire is utalunk: „A szepességi központi kárpátok“ „Mosonymegye erdőségei“ „Máramarosi közlések“ „Zólyommegye erdőségei“ „A bánsági bányáerdek gazdasági és kezelési viszonyai“ „Fausztatás a Rónyai uradalomban“ „A slavoniai határörvidékből“ „Országos erdőszerzeti statisztikánk ügyében.“ — Szerk.

fenntartására irányzott törvényes eljárással, s ennek eredményével csak némi részben is ismeretes, bizonyosságot tehet róla, miként az országban sok erdő fentartását az 1807-diki 21-dik törvénynek köszönhetni.

Ismerek több erdőt, melyek, hogy a végpusztulástól megóvattak s mai napig fenntartattak, idézett törvény nyomán törvényhatóságilag, vagy bíróilag kimondott s fentartott sequestrumnak köszönhetni. Közbirtokosságokban ez volt egyedül sikeres módja a közös erdők fentartásának, sőt magán birtokosok is egyedül ez úton voltak képesek oly erdőtérket a végelpusztítástól megmenteni, melyekre a közös legeltetés átka nehezedett.

1848-dik év óta ezen törvényhatósági s bírói záruk mindinkább gyérültek vagy nem igen alkalmaztattak többé, s ezért az erdőpusztítás minden gondolkozó nemzetgazda előtt aggályos mérvben növekedett; — egyrészt a korlátlanul szabad használat téves fogalma, másrészt a növekedő szükség készleté erre a magán és a közös erdők birtokosait, hogy a közösség örve alatt is pusztítsák érdekeit. Több helyen az arányosítás behozatala alkalmával, a földosztály könnyebb eszközölhetése tekintetéből, a közös erdő fennálló fái levágattak s elosztattak; az így elosztott s elpusztított erdőtér, ha földmivelésre alkalmasnak mutatkozott, kiírtatott, s eke alá került, vagy legelőül használtatott. Épen az ezen legeltetéshez ragaszkodásban fekszik erdeink nagy részbeni elpusztulásának legfőbb oka. Ez uton lett sok hegyi jó erdőből kopár, vízmosásoktól szaggatott, csepőtés nyomorult legelő, az alatt fekvő termékenyebb völgy, sőt a távolabb folyók melletti lapály tetemes kárával.

Az ország homokos vidékein az utolsó 30—40 év alatt sok erdő kiírtatott, s eke alá kerülván nagy részben terméketlen sivataggá vált, mert a csupán erdőnek való talajból, a csekély televény néhány év alatt kifogyván, s trágyázással nem pótoltatván, a kapás növények gyakori termesztésével pedig még inkább lazítottván, mindinkább haszonvehetlenné silányult; — és ha e kiélt térek az ekétől megkiméltetnének is, nem lehet azokból egyéb sivár juhlegelőnél, mert erdőül telepítésük költségei a reájuk sulyosodó adó mellett felülhaladván a

birtokos erejét, csak kivételes esetekben várható ezek új erdökké átalakítása.

Végre meg kell említenem, sőt ki kell emelnem a községi és urbéri erdőket. Ezek igénylik sürgetően, addig is míg a törvényhozás erdőtörvénnyel rendelkezne ezen erdők fentartása s használata felett, a kormány közigazgatási utoni halaszthatlan intézkedését.

A régibb korból sok község bir erdővel, melyek egyes, kivételes esetekben jól kezeltetvén, fenntartattak, — de sok községi erdő végkép elpusztult, mert közigazgatási felügyelet hiányában rend nélkül vágatván, folytonosan legeltetett.

Hol urbéri szolgálmányokkal terhelt erdők vannak, az 1836-ki törvények után is több község nyert egyezség útján elkülönített erdőtulajdont. Az 1836-ki urbéri törvényeket kiegészítő cs. kir. pátens rendelete nyomán azonban mindenütt, hol a községi lakosok a faizás gyakorlatában vannak, a község részére, a helybeli lelkész és iskolatanítóval együtt, bizonyos erdőrész levén elkülönítendő, a község egyezség szerint vagy birói ítélettel erdővel láttatott el. Ez uton a községi erdők száma jelenleg is szaporodik, a nélkül, hogy ezek kezelése, használata és fenntartása iránt közigazgatási intézkedés történt volna; azért sok községi erdő elpusztult már is; és ha a kormány késik ezek tekintetében mulaszthatlan rendelkezésével, nagyobb része ezen erdőknek a birtokos község, a jövő nemzedék s az ország kárával nemcsak hogy fenn nem fog tartatni, hanem okvetlen el fog enyészni, a közösség és a községi sok kis birtokosok természeténél fogva, kiknek nagyobb része csak mai szükségét és hasznát tekinti, az utódok érdekével mit sem törődve.

Ha a törvényhozásnak, a közigazgatásnak magasb országos érdekek és nemzetgazdászati tekinteteből a magán kéznél levő erdők fenntartására intézett rendelkezési jogát elismerjük, annál inkább kell követelnünk a közös és községi erdők használata s fenntartása érdekében a felsőbb rendelkezési s felügyeleti jogot s kötelezettséget.

Addig is, míg a törvényhozás ez országos érdekű ügyben rendelkezhetnék — mi a közeljövőben nem reménylhetők — a változott,

viszonyokhoz alkalmazott kimerítő erdőtörvény hiányában nem marad egyéb hátra, mint a kormánynak rendelkezni:

1) a fennálló 1807-ki 21-ik törvény végrehajtása által,

2) közérdekből, a magán s a közbirtokosok javára, az utódok érdekében a törvény hiányait pótolva, közigazgatási uton rendelkezni a törvény szellemében az erdők fenntartására és faültetések létesítésére.

Egyesületünk egyik legkitünőbb feladatának tekinté eddig is a hazánkban annyira elhanyagolt erdei gazdaság előmozdítását is minden hatalmában álló eszközökkel elősegíteni. A kormány intézkedéseit méltányolva, buzgón közreműködni, sőt mult évi felterjesztésében egyesületünk kiemelé erdeink elhanyagoltságának okait, s főleg az erdőmívelés s a keletkező erdők megadóztatási viszonyait, melyek új erdők s ültetések mívelését, fenntartását gátolják, sőt lehelenné teszik.

Kíváncsnak tartom, miszerint egyesületünk erdészeti érdekében újabban felszólaljon, s a nm. m. kir. helytartó tanácshoz intézendő felterjesztésében 3 pontra irányzott intézkedését kérje a kir. kormányzéknek.

1) Méltóztassék a nm. kir. helytartó tanács mindenek előtt a fennálló 1807-ki 21-ik törvény értelmében az erdők fenntartásáról közigazgatási uton gondoskodni, s a megyék, kerületek s városokhoz intézett szabályozó rendeletek nyomán úgy intézkedni, hogy a közös erdők, legyenek azok községek vagy magánosok birtokában, az erdészeti szabályai szerint kezeltessenek s használtassanak. Egyesek panasza, vagy a felügyelettel hivatalosan megbízott tisztviselő bejelentése folytán, ha hivatalos vizsgálatból pusztítás vagy rendellenes használat, a letartott vagy mértéken túl kiritkított erdő legeltetése tűnnék ki, az erdő törvényes zár alá vétessék, az elpusztított erdőrészek betilalmaztassanak, s mindennemű legeltetéstől menten 12—20 évig zár alatt tartassanak.

E rendelet oly erdőterekre nézve, melyek hegyi, kopár, silány vagy könnyű homok talajuak, minden tekintet nélkül végrehajtassék.

Oly erdő kiirtása, mely szántóföldnek vagy kaszálónak alkalmas, vagy ha levágatott, legeltetése — legyen az magánosok vagy közbir-

tokosság tulajdona — csak a törvényhatóság vizsgálata után kiadott hivatalos engedelem mellett legyen eszközölhető.

2. A községi erdők közhatósági felügyelet nélkül nem fognak szabályszerűleg használtatni, s ennél fogva fenntartatni sem, sőt nagyobb része el fog pusztulni menthetlenül. Ezekre nézve különös intézkedés szükségét látja egyesületünk.

Vannak községi erdők, — s ezek az urbéri rendbeszedésekkel folytonosan szaporodnak — melyek 30—40 holdat alig tesznek; ezekre tekintettel, mindenek előtt azon kérdés merül fel:

Vajjon hány holdban határozandó azon minimum erdőtér, mely megérdemli és lehetségesíti a fenntartást, bizonyos határozott használat mellett?

Ha e minimum megállapított, ennél kisebb erdőtérek mikénti használata és kezelése iránt szabályozó rendeletre van szükség, mely szerint ezen erdők, ha fiatal fával benőttek, bizonyos évekre közhatósági zár alá veendők, vagy ha vághatók, s bizonyos esetekben új erdőnevelés czélszerűnek mutatkoznék — péld. hegyi erdőknél — ez esetben a legeltetéstől megkíméltessenek, s e czélból közhatósági zár alatt tartassanak. Ha az erdő talaja művelésre alkalmas, az illetők közt felosztandó, vagy közlegelőnek hagyandó-e?

A meghatározott minimumnál nagyobb erdő miként használtassék s tartassék fenn, 30 vagy 60 szakaszos vágásokban használtassék-e, a levágott szakaszok szoros tilalom alá való vételével?

Hatvan évnél hosszabb forgás kívánatos-e a községi erdőkben; például, ha azok néhány száz holdra terjednek, s ha igen, mely esetekben?

E kérdések megvitatása az erdészeti szakosztályhoz, és ha úgy tetszik, az erdészeti egyesülethez volna utasítandó, hogy az onnan beérkező szakavatott véleménynyel terjesztethessék fel a községi erdők ügye a helytartó tanácshoz. *)

*) Ezen kérdések csak a helyi viszonyok ismerete folytán oldathatnak meg. Az erdőkezelésre, a fordattartam meghatározására sat. nézve nem létezhetnek okszerű általános szabályok; mind ez a helyi viszonyoktól függ. Mi e részt „A hazai erdőszerk

A faültetések nemcsak égáljunk mostohaságát javítanák, de egészségi szempontból is kívánatosak, sőt mulaszthatlanok, kivált az alföldi rónaság fátlan vidékein. A kietlen vidék szépítése, tehát a közpolgárisodás tekintetéből, a faültetés befolyását ki merné kétségbe vonni? — Mivel azonban új erdők telepítéséhez a fentérintett, s egyesületünk által is a helytartó tanácshoz intézett felterjesztésben kifejtett akadályok miatt kevés remény van, sőt a termékeny rónákon, melyek szántóföldek, vagy kaszáló és legelőül alkalmasak, alig várható, hogy erdők ültetessenek, — ily téreken nem marad egyéb hátra, mint a faültetést az utak mentében, mesgyéken, nemcsak szorgalmazni, hanem közigazgatási uton a községek szoros kötelességévé tenni. Hogy ezen ültetések nagyobb mérvben történhessenek, mindenek előtt a községek faiskolák állítására kötelezendők, melyekből minden országutak és a megyei kerületi s határbeliek, melyek 3 ölnél szélesebbek, faültetéssel szegélyeztessenek. Ez az alföldi rónákon, főleg Békésmegyében, az által jött máris foganatba, hogy a nagyobb birtokosok tagosított birtokaikat körülültetvén, ez által az utak is fa-szegélyezést nyertek. Hol a kis birtokosok közös legelőik s tanyatagjaik mesgyéinek beültetésétől vonakodnak, az utak mentében a község kötelezendő ezen közlegelők s kisebb tagok mellett is az utak széleinek beültetésére.

Békésmegye szemet gyönyörködtető, követésre méltó példáját, a szomszéd megyék és szabad kerületek csak lassan, vagy épen nem követik. E tekintetben honunk rónáin, kivált a Jász-kun és Hajdu-kerület kietlen, fátlan téerein, Szatmár, Szabolcs, Bihar, Heves, Borsod, Arad, Csongrád, Csanád, Pest, Bács megyékben, a Bánátban, Debreczen, Szeged s több alföldi város határában még nagy tér nyílik a felsőbb intézkedésekre.

Ha a kormány nem lép fel szigorú rendeleteivel ily faültetések létesítésére s fenntartására, e vidék nagyobb része száz évig sem nyul

„Legelső teendői“ című czikben is nyilatkoztunk, s most ujlag az ott indítványozott országos erdőrendező eszméjére utalunk, kinek igen fontos feladata volna a községek erdejére nézve is, a helyi viszonyok tekintetbe vétele mellett, a gazdasági terület megállapítani.

Szerk.

a halaszthatlannak ismert faültetéshez, népünk sajnálatos ellenszenvénél fogva, melylyel minden faültetés ellen viseltetik. Ily viszonyok közt itt van ideje — ha már is nem késtünk — hogy a kormány szigorú rendelkezésekkel lépjen fel, mert csak ez uton s közhatósági folytonos felügyelet mellett lehet ezen, a magánosok s az ország javára hasznosnak s halaszthatlannak ismert közintézkedés biztos eredményét reményleni.

Kívánatos volna továbbá, hogy az ország- és megyei utak mindenütt faültetéssel segélyeztessenek.

Ezen faültetések fogamatba vételére közigazgatási és törvényhatósági uton rendelkezni, a végrehajtás iránt a törvényhatóságoknál kifogyhatlan figyelemmel örködni, egyedül a kormánynak van hatalmában. Ebbeli magas hivatását teljesítvén, erélyes intézkedéseinek sikerét az ország elismerő köszönete, az utókor hálája követendi. És ha országos Gazdasági Egyesületünk felterjesztése — mint kételkednünk nem szabad — figyelembe vétetik, s ennél fogva közbenjárása a kívánt intézkedéseket eszközölni, akkor ismét egyik legszebb hivatásának felelt meg.